

Diarienummer: Fi2025/00031

Finansdepartementet

103 33 Stockholm

fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar – Skatteincitament för juridiska personers gåvor till ideell verksamhet (SOU 2024:90)

Sammanfattning

Förslaget begränsas till social hjälpverksamhet och forskning, vilket utestänger centrala delar av civilsamhället. Dessutom saknas analys av effekterna på civilsamhällets oberoende av att gåvor kan styras av ekonomiska intressen vi menar att de administrativa kraven riskerar att missgynna mindre aktörer. En bredare diskussion behövs för att reformen ska stärka snarare än begränsa civilsamhället.

- Forum välkomnar skatteincitament för gåvor till ideell verksamhet som ett sätt att **bredda finansieringsmöjligheterna för civilsamhället**.
- Förslaget begränsar avdragsrätten till **social hjälpverksamhet och vetenskaplig forskning**, vilket **utestänger viktiga delar av civilsamhället** såsom kultur, miljö, mänskliga rättigheter och demokratifrämjande arbete.
- Skattegynnade gåvor **riskerar att styras av affärsstrategiska prioriteringar** snarare än civilsamhällets bedömningar av samhällets behov. Förslaget saknar en tillräcklig diskussion om hur detta kan påverka civilsamhällets oberoende och hur incitamenten kan utformas för att motverka sådan påverkan.
- Förslaget tar inte upp hur **skatteincitamentet kan påverka befintligt statligt stöd**. Det finns en risk att incitamentet leder till att offentliga medel omfördelas snarare än att civilsamhället får ett faktiskt resurstillskott, vilket kan **försämra finansieringsmöjligheterna för många** organisationer.
- Förslaget kräver att organisationer registreras och godkänns av Skatteverket, men det saknas en bedömning av hur detta påverkar mindre aktörer. Om processen är resurskrävande kan den i praktiken exkludera mindre organisationer från reformens fördelar och med detta även leda till en **snedvriden resursfördelning**.

Inledning

Forum – Idéburna organisationer med social inriktning är en paraplyorganisation som samlar och stödjer civilsamhällets aktörer som arbetar för social inkludering, rättvisa och stöd till utsatta grupper. Våra medlemmar representerar ett brett spektrum av organisationer som dagligen verkar för att skapa ett samhälle där alla människor ges lika möjligheter till delaktighet, trygghet och inflytande. Genom att kombinera praktiskt arbete med opinionsbildning och policyutveckling bidrar vi till att forma ett mer rättvist och inkluderande samhälle.

Forum ser positivt på initiativ som syftar till att stärka finansieringen av civilsamhället och välkomnar förslag som skapar nya vägar för organisationer att ta emot stöd. Samtidigt ser vi flera risker med den avgränsning av allmännyttig verksamhet som föreslås i utredningen. Förslaget har direkta konsekvenser för de organisationer som kommer att omfattas av skatteincitamenten, liksom för de som utesluts. Forum vill särskilt lyfta fram hur den föreslagna modellen påverkar civilsamhällets oberoende, bredd och roll i att driva samhällsförändring.

Det är avgörande att de beslut som fattas utgår från civilsamhällets mångfald och att reformer som denna stärker snarare än begränsar sektorns möjlighet att bidra till samhällsutvecklingen. Nedan följer Forum synpunkter på utredningens förslag och de förändringar vi anser nödvändiga för att säkerställa att reformen gynnar hela civilsamhället på ett rättvist och inkluderande sätt.

1. Definitionen av allmännyttig verksamhet

Utredningen föreslår att ett skatteincitament införs för juridiska personer som ger gåvor till ideell verksamhet, vilket innebär att företag och andra juridiska personer ska kunna göra avdrag för gåvor till organisationer som uppfyller vissa kriterier. Förslaget syftar till att öka finansieringen av ideell verksamhet genom att stimulera fler donationer från näringslivet.

Dock föreslås avdragsrätten vara begränsad till gåvor som ges till organisationer inom social hjälpverksamhet och vetenskaplig forskning. Endast dessa ändamål ska kvalificera som allmännyttig verksamhet i detta sammanhang, vilket innebär att många andra delar av civilsamhället utesluts från möjligheten att ta emot skattegynnade gåvor. Kultur, miljö, mänskliga rättigheter och demokratifrämjande verksamheter omfattas inte av förslaget och riskerar därmed att gå miste om potentiellt ökade donationer från företag och andra juridiska personer.

För att en organisation ska kunna ta emot skattegynnade gåvor måste den vara registrerad och godkänd av Skatteverket, vilket innebär en administrativ process och krav på efterlevnad av specifika regler kopplade till organisationens verksamhet och ekonomi. Detta kan innebära att vissa mindre eller nyare organisationer får svårare att ta del av reformens fördelar.

Forums kommentar

Forum anser att den föreslagna definitionen är alltför begränsande och riskerar att skapa en obalans där vissa typer av verksamheter gynnas medan andra, som också har betydande samhällsnytta, utesluts. Civilsamhället i Sverige är brett och mångfacetterat och omfattar organisationer som verkar inom allt från social inkludering till opinionsbildning och mänskliga rättigheter. Att exkludera dessa verksamheter innebär att viktiga samhällsaktörer marginaliseras, trots deras avgörande roll för att bygga ett inkluderande och hållbart samhälle.

Historiskt sett har civilsamhället varit drivande i att utveckla centrala reformer i Sverige. Insatser från folkrörelser och ideella organisationer har lett till betydande förbättringar i allt från arbetsrätt och social trygghet till miljöskydd och rättigheter för utsatta grupper. Exempelvis har nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnoorganisationer haft en avgörande roll i att forma socialpolitik och jämställdhetsarbete. Sociala organisationer som Forums medlemmar har inte enbart gett stöd till utsatta grupper utan också varit pådrivande för politiska reformer inom barnskydd och humanitära frågor. Det är därför avgörande att civilsamhället fortsatt ges utrymme att verka både som utförare av socialt arbete och som en självständig, pådrivande aktör i samhällsutvecklingen.

Att utestänga exempelvis "vi för oss"-organisationer, där individer med egna erfarenheter av utsatthet samlas för att stötta varandra, vore särskilt problematiskt. Dessa organisationer fyller en unik funktion genom att mobilisera gemenskaper, dela erfarenheter och skapa empowerment för marginaliserade grupper. De bidrar inte bara till att mildra de negativa effekterna av utsatthet, utan också till att förändra strukturer som skapar social och ekonomisk ojämlikhet.

Aspekter som bör beaktas:

- Definitionen av allmännyttig verksamhet bör breddas för att inkludera områden som kultur, miljö, mänskliga rättigheter och demokratifrämjande arbete.
- "Vi för oss"-organisationer måste erkännas som en viktig del av civilsamhället, då de erbjuder både akut stöd och långsiktig social förändring.
- Reformen bör spegla civilsamhällets mångfald och säkerställa att organisationer som driver social innovation och förändringsarbete inkluderas.

- Historiska erfarenheter visar att civilsamhällets oberoende och röstbärande roll är avgörande för sociala framsteg – detta måste säkerställas även i framtida lagstiftning.

2. Villkor för att ta emot skattegynnade gåvor

Utredningen syftar till att skapa skatteincitament för att öka finansieringen av ideell verksamhet, men genom avgränsningen av vilka organisationer som får ta emot skattegynnade gåvor riskerar reformen att leda till en koncentration av resurser till större och mer etablerade organisationer. Mindre organisationer, som ofta har en central roll i lokalsamhällen och arbetar med social inkludering, riskerar att ställas utanför på grund av höga administrativa krav och snäva kriterier för godkännande.

Forums kommentar

Reformen, som den är utformad, riskerar att driva en utveckling mot ökad professionalisering inom civilsamhället, där större aktörer gynnas på bekostnad av små och lokalt förankrade organisationer. Administrativa krav och höga avgifter för att kvalificera sig som mottagare kan oproportionerligt påverka mindre organisationer som ofta saknar resurser att möta dessa krav. Detta riskerar att ytterligare förstärka maktobalanser där etablerade aktörer med stora resurser dominerar, medan nyskapande och lokalt förankrat arbete marginaliseras.

Små organisationer spelar en central roll genom sitt nära arbete med marginaliserade grupper och sin förmåga att skapa förtroende och engagemang i lokalsamhällen. Att utestänga dessa aktörer skulle inte bara försvaga civilsamhällets mångfald utan också dess demokratiska och inkluderande funktion. Därför är det avgörande att reformen utformas för att stärka hela civilsamhället, med särskild hänsyn till mindre aktörer och deras faktiska bidrag snarare än administrativa kapacitet.

Aspekter som bör beaktas:

- Sänk eller avskaffa avgifter för att kvalificera sig som mottagare.
- Inför enklare administrativa krav som är proportionerliga mot organisationernas storlek och resurser.
- Utforma reformen för att motverka förstärkning av maktobalanser mellan stora etablerade organisationer och små, lokalt förankrade aktörer.
- Säkerställ att reformen skapar rättvisa och inkluderande finansieringsmöjligheter för hela civilsamhället.

3. Civilsamhällets roll som röstbärare och visseblåsare

Utredningen föreslår att stöd genom skatteincitament endast ska ges till organisationer som bedriver allmännyttig verksamhet och som inte är knutna till ett politiskt parti. Syftet är att säkerställa att skattereduktionen främjar verksamheter som har ett brett samhällsnyttigt fokus utan att påverka partipolitiska intressen. Förslaget innebär att organisationer som bedriver politisk opinionsbildning, även om de inte är partipolitiskt bundna, kan få svårare att ta emot skattegynnade gåvor, eftersom deras arbete kan bedömas ligga utanför ramarna för vad som definieras som allmännyttigt i detta sammanhang.

Forums kommentar

Forum vill understryka att politisk påverkan är en integrerad del av civilsamhällets traditionella roll i Sverige. De svenska föreningarna och folkrörelserna har haft en dubbel roll: att både tillhandahålla stöd och att förändra de strukturer som skapar utsatthet. Dessa framsteg hade inte varit möjliga utan civilsamhällets möjlighet att agera självständigt, kombinera socialt arbete med politisk påverkan och verka som social innovatör.

Organisationer omvandlar levda erfarenheter från sitt sociala arbete till konkreta reformförslag, vilket är en avgörande funktion för demokratin. Exempelvis har insatser från civilsamhället lett till reformer inom LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) och stärkt barns rättigheter, inklusive förbudet mot barnaga. Dessa förändringar är resultatet av ett oberoende och starkt civilsamhälle som vågar utmana rådande normer och strukturer.

Aspekter som bör beaktas:

- Stödsystemet bör gynna svenska sociala organisationers traditionella roll att kombinera socialt arbete med opinionsbildning, för att bidra till att omsätta levda erfarenheter till konkreta reformer.
- Civilsamhällets röstbärande och visseblåsande funktion måste erkännas som en central demokratisk roll som behöver skyddas och stärkas.
- Små och lokalt förankrade aktörer, som ofta lyfter marginaliserades röster, får inte missgynnas.

4. Risker för styrning och påverkan från externa aktörer

Förslaget syftar till att införa skatteincitament för att stimulera forskning och utveckling. Genom att möjliggöra skatteavdrag för företag som ger ekonomiskt stöd till forskning och utvecklingsprojekt hoppas regeringen stärka innovationsklimatet och öka näringslivets engagemang i samhällsutvecklingen. Förslaget innebär att företag får möjlighet att dra av delar av sina donationer från beskattningsunderlaget, vilket kan ge ökade resurser till vissa organisationer och initiativ.

Forums kommentar på förslaget

Forum ser positivt på åtgärder som kan stimulera samverkan mellan näringsliv och civilsamhälle. Samtidigt finns det en risk att reformen påverkar fördelningen av resurser på ett sätt som kan gynna företagsnära aktörer och större organisationer, medan små och oberoende civilsamhällesorganisationer riskerar att missgynnas.

Eftersom företag styrs av aktiebolagslagen (ABL) måste deras donationer ofta motiveras ur ett affärsstrategiskt perspektiv, exempelvis inom ramen för CSR eller varumärkesbyggande. Detta innebär att deras prioriteringar inte nödvändigtvis överensstämmer med samhällets mest akuta behov eller civilsamhällets ideella mål. Om skatteincitament styr donationerna kan detta leda till att resurser koncentreras till projekt som överensstämmer med företagets intressen snarare än civilsamhällets behov.

Vidare innebär skatteincitament en kostnad för staten, vilket väcker frågan om finansiering. En risk är att resurser omfördelas från befintliga direktstöd till civilsamhället, vilket skulle kunna försvaga små och lokalt förankrade organisationers stabila finansiering och i stället ersätta den med mer osäkra och villkorade inkomstkällor.

Internationella erfarenheter visar att liknande reformer har gynnat stora aktörer med nära kopplingar till företag, medan små gräsrotsorganisationer och idéburna initiativ marginaliserats. Det är därför viktigt att säkerställa att en svensk modell för skatteincitament inte leder till en liknande utveckling.

Aspekter som bör beaktas

- Reformen bör utformas för att skydda civilsamhällets oberoende och säkerställa att resurser fördelas baserat på samhällsnytta och behov, inte företagsintressen.

- Skatteincitament bör vara ett komplement till, inte en ersättning för, befintligt direktstöd till civilsamhället.
- En rättvis fördelning av resurser måste säkerställas, så att små och oberoende organisationer inte missgynnas.
- Det bör finnas tydliga mekanismer för att undvika att skatteincitament leder till styrning av civilsamhällets prioriteringar utifrån näringslivets strategiska intressen.
- Erfarenheter från andra länder bör beaktas för att undvika negativa konsekvenser av en marknadsdriven finansieringsmodell.

5. Samhällsekonomiska effekter och långsiktigt värde

Regeringens förslag om skatteincitament för gåvor till ideell verksamhet syftar till att öka finansieringen till civilsamhället genom att uppmuntra fler juridiska personer att ge ekonomiskt stöd. Genom att skapa skattefördelar för donationer hoppas regeringen stärka civilsamhällets kapacitet att bidra till samhällsutvecklingen och avlasta det offentliga systemet.

Forums kommentar på förslaget

Forum ser potentialen i skatteincitament som ett verktyg för att öka resurserna till civilsamhället och därmed bidra till samhällsnyttan. Dock är det avgörande att reformen utformas på ett sätt som både stärker civilsamhället och bevarar dess oberoende. För att skapa långsiktig samhällsekonomisk nytta måste resurserna fördelas rättvist och nå hela bredden av civilsamhällets aktörer – inte enbart större, resursstarka organisationer.

Civilsamhället spelar en central roll i att hantera samhällsutmaningar genom socialt stöd, demokratifrämjande insatser och miljöarbete. Särskilt mindre organisationer och gräsrotsinitiativ har ofta en unik förmåga att utveckla innovativa lösningar på komplexa samhällsproblem. Om reformen leder till att resurser främst går till större aktörer, riskerar vi att missa dessa innovationer och det nyskapande arbete som sker på lokal nivå. En skev resursfördelning kan därmed begränsa civilsamhällets samlade bidrag till samhällsutvecklingen.

Aspekter som bör beaktas

- Reformen bör inkludera ett brett spektrum av organisationer, från små gräsrotsinitiativ till etablerade aktörer.

- Stödets fördelning bör baseras på samhällsnytta snarare än organisationers administrativa kapacitet.
- Civilsamhällets oberoende måste bevaras genom att undvika att incitament styr verksamheternas prioriteringar utifrån externa aktörers intressen.
- Genom att utforma reformen med dessa principer i åtanke kan civilsamhällets mångfald och styrka tillvaratas, samtidigt som dess förmåga att agera som en självständig och demokratisk kraft skyddas. Detta skulle inte bara ge omedelbara samhällsekonomiska fördelar utan även stärka förtroendet för civilsamhället och dess långsiktiga roll i samhällsutvecklingen.